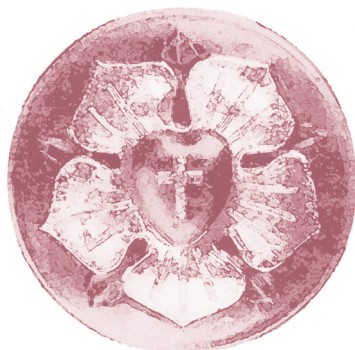

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER: SKRIVEKULTUR I NYE OFFENTLIGHETER

ARTIKLER OG INNLEGG

JOHANNES OG PRESTEN
ER MENNESKER I FERD MED Å BLI
GUDER?

MÅNEDENS SALME

SØNDAGSTEKSTEN

MINNEDAG

25. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

26. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

DOMSSØNDAG/KRISTI KONGEFEST

FRA BISPEDØMMERÅDENE

SKRIVEKULTUR I NYE OFFENTLIGHETER

At norske prester er sterkt engasjerte for arbeidet sitt og for kirken, er et stort gode. At dette engasjementet uttrykkes offentlig, og av og til i store og sterke ord, er også på sin plass. Men er det på tide med en bred samtale om hvordan engasjementet kommer til uttrykk i den nye "halvoffentligheten" som sosiale medier representerer?

Når dette skrives, har lederne i KA og de kirkelige fagforeningene nettopp kommet ut av Riksmeklingsmannens dør, glade for å ha avverget streik. Dette er første gang i det nye kirkelige tariffområdet, samtidig som mye er velkjent om en sammenligner med tilsvarende oppgjør i andre sektorer.

Det er f.eks. vanlig at forhandlerne må holde kortene tett til brystet selv om dette tydeligvis frustrerte en del av medlemmene i PF og de andre fagforeningene. Men slik er spillet. Når vi velger ledere i foreningene våre, gir vi dem tillit til å finne de beste løsningene på våre vegne, basert på de føringene vi gir dem. Dette mandatet gjelder ikke minst når det virkelig spisser seg til, når dørene lukkes, og de ikke kan holde oss oppdaterte fra dag til dag. Det er jo derfor det er viktig at vi stemmer frem kolleger vi tror kan gjøre den beste jobben for oss, og engasjerer oss når foreningen ber om høringsuttalelser!

Like vanlig er det at partene er uenige *etterpå* om hva det egentlig sto om, og hva som lå i de ulike posisjonene. Så også nå: KA sier at deres forslag egentlig ikke innebar så mye nytt. Leder Martin Enstad i PF er uenig (Vårt Land 20.09). Jeg kjenner ikke saken godt nok til å vurdere hvem som har rett, men synes at Enstads overordnede argumenter uansett kan være nyttige veivisere fremover: En bør være forsiktig med å utvide antallet stillinger som er unntatt fra felles

forhandlinger da dette systemet er en bærebjelke i et solidarisk velferdssamfunn. Og om en skal operere med "resultatlønn" i kirken, må en arbeide grundig med hva som skal være kriteriene.

Noe annet som er blitt mer og mer vanlig, og som i høy grad skjedde nå, er at det pågår en parallell debatt i sosiale medier blant dem som er direkte berørt. Og mens forhandlinger og etterspill er synlige for alle som følger med på nyhetene,

er disse debattene bare tilgjengelige for dem som er "venn" med deltakerne på Facebook. Og dermed ser vi lite til dem når forhandlingene gjelder helt andre tariffområder, mens de blir tilsvarende synlige og nærgående når en kjenner mange som er berørt.

Som kjent: Ingen har samme Facebook; den er skreddersydd basert på de vennene du har. Men slik det så ut på min skjerm, var det lenge mange og sterke meldinger for og imot streik, med mye kritikk av fagforeningene. Og så, med et trylleslag, snudde stemningen: PF ble rost opp i skyene for resultatet; folk bekjente sin vantro underveis, og KA fikk unngjelde.

Innleggene var samtidig gjenkjennelige fra "Prekeskaper" og fra en del presters egne vegger. Å lese disse tekstene og trådene synes jeg er både fint og vanskelig. Det er fint at prester kommer med tydelige argumenter, tester egne synspunkter eller stiller åpne spørsmål. Og det er fint når kolleger i tråden under deler sin kunnskap, lenker

Om en skal operere med "resultatlønn" i kirken må en arbeide grundig med hva som skal være kriteriene.

til ressurser, eller det blir en debatt som kombinerer det skarpe med det høflige. På denne måten er sosiale medier med på å etablere kollegafellesskap ut over det geografisk nære, og bidrar til viktig og interessant kunnskapsutvikling.

Samtidig er jeg usikker på tonen i enkelte innlegg og tråder. Og dette er stort sett ikke fordi det er noe galt med det enkelte innlegg i og for seg, selv om det hender at det skrives ting som jeg mener er problematisk i forhold til profesjonsetiske standarder, eller som virker uoverilt eller for privat. Men det er summen av innlegg og hvordan de indirekte fremstiller prestene som yrkesgruppe.

Det er mildt sagt ikke originalt å påpeke at Facebook har etablert en ny måte å mikse offentlig og privat på. Mange har prøvd å fastholde grenser, f.eks. ved å holde seg med én privat og én offentlig konto. Men inntrykket er at dette er vanskelig i lengden. Det er noe av egenarten, sjarmen og det slitsomme ved Facebook at vi blir med folk både hjem og på jobb. Det er nettopp denne evnen til å balansere det private fotoalbumet med yrkesrelatert refleksjon på en både avslappet og våken måte, som gjør noen til dyktige brukere av SoMe mens andre av oss mest forblir passive kikkere.

Men i tillegg til å reforhandle offentlig og privat, blander Facebook også det som tidligere var mer atskilte "front stage"- og "back stage"-områder for prestene. Prester har jo alltid vært frustrerte over biskoper, fagforeninger og kolleger. Vi har levd med stort press utad og derfor ikke alltid bearbeidet dette like elegant innad. Sånn må det

være. Men med sosiale medier blir utblåsningene som før kom over kjøkkenbordet hjemme eller i prostilaget, plutselig kringkastet langt utover. Og meldinger som tidligere ville vært rommet av den videre samtalen med kolleger der og da, blir nå stående å lyse fra LCD-skjermen for all fremtid. Hvis en da ikke vil av-venne noen.

Nå vil sikkert en del innvende at dette er greit! Er det ikke bra med ekthet, og er det ikke usunt å gjøre seg til? Til det må en selvsagt svare jo og atter jo. Men jeg tror ikke alltid at vi er på vårt

mest ekte bare fordi vi trykker "del" eller "send" før vi har tenkt oss om, eller mens vi fortsatt bare hører vår egen stemme. Og jeg lurer på hva samtaleklimaet gjør med den kollegiale samtalen, og med folk flest sin oppfatning av tone og kunn-

skapsnivå blant prester.

Dette er det selvsagt lite en kan gjøre med. Ytringsfriheten har fått ny form i og med sosiale medier, og biskoper eller andre bør ikke begrense denne for prestene. Et samtaleklimaet dermed også endres, må en et stykke på vei ta til etterretning, og jeg og andre som ikke trives så godt, får kanskje enten hive oss mer utpå og prøve å bidra til endring, eller holde munn og melde oss av. Men samtidig vil jeg oppfordre til en refleksjon i prostier og bispedømmer om pastoralt skjønn og kommunikasjonskultur i de mange nye mellomrommene som sosiale medier etablerer.

Med sosiale medier blir utblåsningene som før kom over kjøkkenbordet hjemme, eller i et internt prostilag, plutselig kringkastet langt utover, for alle å se.

FREDRIK SAXEGAARD
FREDRIK.SAXEGAARD@MF.NO

TAKK TIL MEDARBEIDER SOM SLUTTER

I dette nummeret kommer de siste tekstgjennomgåelsene for inneværende kirkeår, og med avslutningen av kirkeåret takker Øystein I. Larsen for seg etter mange års frofast tjeneste for leserne våre. Med ham går også en hel generasjon ut av medarbeiderkorpset og tar med seg en uvurderlig erfaring fra liv og tjeneste. Vi takker for den tiden du har stilt deg til rådighet, og for det du har bidradd med i de tekstgjennomgåelsene du har levert, og vi ønsker deg lykke til med de oppgaver og utfordringer du fremdeles har foran deg.

JOHANNES OG PRESTEN

AV BJØRN MOE, SENIORPREST BERGENSDALEN PROSTI, BJØRGINVIN BISPEDØMME
BM997@KIRKEN.NO

Relativt tidlig i mine år som prest ble jeg truffet og trigget av to sitat. Det ene var fra den danske jurist og frikirkelærer Paul Madsens skjematisk oversikt over Bibelens bøker, et kompendium som ga et fint innsteg når en "rask" preken skulle forberedes. I oversikten for Johannesevangeliet skrev Madsen: *"Man skal være Jesu meget nær og forstå at overveje hans ord i sit hjerte, før man kan oppfatte indholdet af disse taler."* Litt fortvilende langsomt tenkte jeg. Jeg skal jo preke over en tekst fra Johannes allerede i morgen! Under samme prekenforberedelse leste jeg fra Johannesevangeliet: *"Men disse er skrevet ned for at dere skal tro at Jesus er Messias, Guds Sønn, og for at dere ved troen skal ha liv i hans navn."* (Joh 20,31) Da ble jeg litt mer oppmuntret. Noe skulle skje med tilhører og leser, hvis en leser Johannes rett. Det var altså en måte å forstå innhold og budskap på, og lå det ikke alene i selve evangeliet, så måtte det være en kunnskap tilhørerne bar med seg slik at de hadde en utvidet kontekst å tolke evangeliets ord inn i. Ut av en ikke helt rasjonell irritasjon og en oppsummerende oppmuntring begynte et fragmentert evangeliedykk som har strakt seg over 25 år. For noe trigget meg den lørdagen jeg leste disse utsagnene. Jeg hadde fått meg en arbeidsoppgave: Å skjønne Johannesevangeliet. Intet mindre.

Det tok ikke helt av, men 30 minutters leting mellom noe annet, en time uken etter, søken på nettet en måned senere, 4–5 sider i en kommentar, en samling egne notater, eller en kollega fikk noen spørsmål. Til sammen ikke akkurat studiepoeng, men prosessene, det å leve i spørsmålene, skal ikke undervurderes. Kort gjengitt

følger her et innblikk i resonnement, teorier og konklusjoner. Noe gjelder for evangeliet som helhet, og etter hvert spisses det inn mot ett av de 5–6 områdene hvor jeg har fordypet meg i evangeliet etter Johannes. Og ikke minst håper jeg det skinner igjennom hvor berikende det er å være prest med tekst. For noe treffer deg i tjenesten. Og det er ikke bare lettveggen – heldigvis.

KONFRONTASJONER OG EN TEORI.

Mitt lille dykk i Johannesevangeliet gjorde meg i begynnelsen litt nedstemt. Det hadde dette konfronterende ved seg. Konfrontasjon etter konfrontasjon mellom Jesus og de rettroende jøder. Sammenstøt og stridssamtaler i de andre evangeliene også, men nærmest hele tiden hos Johannes. Enten forsto de ikke, eller så sa de ham imot, eller han sa dem imot – nesten til å bli deprimeret av.

Kunne det ha noe med tidspunktet for tilbivelsen av evangeliet å gjøre? Kunne det være at evangeliets fant sin endelige form *etter* tempelets gjentatte ødeleggelser og forvisninger av jødene fra Jerusalem? Etter litt søk i kommentarer og på nett kom jeg til følgende: For å kunne bevare den jødiske tro og praksis ble mange av de ulike stridighetene mellom jødene omkring år 30 lagt bort da synagogene i det østlige Middelhavet tok opp i seg deler av den samlende funksjonen Jerusalem og tempelet hadde hatt. Frontene var allerede blitt skjerpet utover i det første århundret, og når det ene århundre glir over i det neste, er ikke plass til de jødekristne i synagogene. Jødene hadde ganske enkelt ikke lenger *råd* til å ha blant seg dem som forkynte Jesus som Messias. Og min lille tese ble da: Kunne denne ekstra

brodden mot jødene i Johannesevangeliet også komme av de historiske begivenheter i Jerusalem i årene 70 og utover? Jeg la et ja inn i min søken etter svar hos Johannes; den jødiske konteksten spiller en avgjørende rolle både for tilblivelsen og for forståelsen av Johannesevangeliet! Neste steg var da å legge bort det meste av greske tilnæringsmåter til evangeliet. Og så konkluderte jeg: Dette var et evangelium for en jødisk leser som kunne sin gresk, og som hadde svært god kunnskap om både Loven og Profetene.

En plattform var nødvendig for å kunne gå videre, men ikke bare inn mot søken i Johannesevangeliets dyp som en teoretisk øvelse; jeg skulle jo også preke over disse tekstene. Det ble selve lakmustesten. Jeg prøvde konklusjonene og min nye kunnskap om evangeliet mot prekenarbeidet og så i forkynnelsen. Konklusjonene i møte de ulike søndagstekstene! Når Johannes sto på tekstmenyen, kom en ekstra glede som predikant: Jeg hadde innimellom noe nytt som jeg kunne dele med menigheten. Med små justeringer hold jeg fast på det som er nevnt ovenfor, og så begynte det å skyte fart. For hva møter en menighetsprest? Bønn, døpefont, salme, og en samtale hos Johannes.

TEKSTEN.

Det begynte med søndagstekst som etter hvert er kommet inn i dåpssammenheng. Fra Johannes kapitel 3: *Jesus svarte: "Sannelig, sannelig, jeg sier deg: Ingen kan se Guds rike hvis han ikke blir født på ny." "Hvordan kan en som er gammel, bli født?" sa Nikodemus, "han kan da ikke komme inn i sin mors liv igjen og bli født?" Jesus svarte: "Sannelig, sannelig, jeg sier deg: Den som ikke blir født av vann og Ånd, kan ikke komme inn i Guds rike. Det som er født av kjøtt, er kjøtt, men det som er født av Ånden, er ånd. Undre deg ikke over at jeg sa at dere må fødes på ny. Vinden blåser dit den vil, du hører den suser, men du vet ikke hvor den kommer fra og hvor den farer hen. Slik er det med den som er født av Ånden." "Hvordan kan dette skje?" spurte Nikodemus. Jesus svarte: "Du er en lærer for Israel og vet ikke det?"*

For hva traff meg her? Jo, Jesu utsagn til den lærde jøde Nikodemus: *"Du er en lærer for Israel*

og vet ikke det?"

Jeg trakk samme konklusjon som da jeg leste Joh 20,30–31. Svaret ligger der, også for Nikodemus, sier Jesus. Svaret ligger der, i alt det han kan om Gud, i alt det han har fått overlevert om Gud – i skriftene, i Loven og Profetene! Nikodemus kjente dette inn og ut; han er vel bevandret i sammenfatning av loven, Mishnah og sin utlegning av denne, Talmud.

Det samme gjelder for oss som for Nikodemus; det gjelder bare å få øye på det eller vite hvor en skal lete. Og et lite spor gir jo Jesus. Ordet evangelisten bruker i 3,3 om "å bli født på ny", er det greske *"gennethē anáthen"*. Ulike kommentarer minnet meg om det jeg burde ha husket, at dette har flere betydninger. Her er noen:

- Født igjen, altså for annen gang.
- Fra begynnelsen eller fullstendig.
- Ovenfra, altså fra Gud.

Budskapet var altså mer tvetydig enn en enkel norsk oversettelse, og det ga med ett nye stikkord i min søken: Nytt liv, fra oven, fra Gud, og kanskje skape/skapelse. Når er det Gud griper inn? Når vi blir vi født på ny? Hvor begynner det nye livet? Som luthersk prest var svaret enkelt: I dåpen.

BØNNEN

I 1978 liturgien kom det inn en bønn før selve dåpshandlingen, ved døpefonten. En bønn vi i dagens dåpsliturgi har beholdt i to litt ulike versjoner. 78-versjonene innledes slik: *"Herre Jesus Kristus, du har sagt at ingen kan komme inn i Guds rike uten å bli født på nytt av vann og ånd. Vi takker deg fordi dåpsvannet er en nådekilde, der du ..."*

Den første delen er direkte fra samtalen mellom Nikodemus og Jesus, og som i samtalen med Nikodemus kobles vann og ånd. Det ble for meg stikkordene for veien videre. Da hadde jeg noe å lete etter, og i min iver søkte jeg gjennom Johannesevangeliet med nye, tydelige briller på, på jakt etter spor, på jakt etter vann og ånd. Både vann og ånd var rikelig til stede, men jeg kom ikke nærmere svaret på hva Nikodemus burde ha visst. Muligens skulle jeg ha hatt det mer present fra

studietiden, men forunderlig nok er det mye vi kan, som ikke gir mening, ikke før tiden er der. Og så kom tiden. Som prest levde jeg i svaret. Selve prestatjenesten ga meg en åpenbaring i kirkekunst og salmer.

SALMEN

Den gamle kirkeminister, GT-professor og salmedikter Elias Blix leverer nynorsk som er en fryd å lese og synges, men som også har teologisk tyngde. En uke kom denne salmen på søndagens salmeseddel: Anden over vatnet sveiv. (NS 583), her tre av fem vers.

(1.) *Anden over vatnet sveiv, liv i løynd han laga,*

*Og det store mørker dreiv fyrste gong det daga.
Så vart liver født på jord gjennom vatn ved Anden.*

Fram det urde ('krydde) på Guds ord utan tal som sanden.*

(3.) *Anden gjennom vatnet enn liv i verdi føder; enno livsens kjelde renn, Andens gneiste gløder.
Vatnet vidd ved Kristi ord er den himmeldropen som gir døde liv på jord, gjer Guds himmel åpen.*

(4.) *I det atterfødingsbad Gud vil syndi døyda, skapa lys i mørke stad, Eden midt i øyda.
Då skal syndi drukna vist og i gravi siga, nyskap liv i Jesu Krist opp or vatnet stiga.*

Den gamle professor i GT, med hebraisk og semittiske språk som spesialitet, koblet *atterfødingsbad* med selve skapelsen i Genesis kapitel 1, det første stedet der vann og ånd omtales, ved tidenes morgen, da alt ble til. Nikodemus kunne selvsagt dette. Jeg var kommet litt videre, men det ble likesom så langt fra vann og ånd på skapelsens første dag til mann og kvinne på dag seks. For det er jo vi som skal fødes på nytt. Jeg var ikke helt der jeg ville. Noe manglet fremdeles – eller mer korrekt: Jeg hadde bare ikke sett det. Det hadde stått fremfor meg gjennom 16 års prestatjeneste i Skjold kirke i Fana prosti, Bjørgvin bispedømme.

DØPEFONTE OG GLEDEN.

Bestillingen til utsmykningskonkurransen for Skjold kirke i Fana prosti på midten av 1990 tallet lød slik (i utdrag): *Døpefonten har eit særleg*

forhold til livstemaet og til kyrkjelyden. Den er tiltenkt å kunna fungere med permanent rennende vatn.

Døpefonten kom et år etter kirken var ferdig, og er laget av kunstneren Marit Lyckander, et teologisk kunstverk i sort albaststein, grov tilhøgd på utsiden, med naglemarker og spor av tornekronen – nesten som en Kristus-torso der vann kommer opp midt i døpefonten, presser seg inn og opp i det skålformede ”dåpsfatet” og veller så ut over steinen og ned på og mellom små steiner – eller ned i jorden om man vil.

Midt under en konfirmanttime om dåpen, samlet rundt døpefonten sto vi der, hadde tent lys og lyttet til vannet som rant over hard stein. Og vi leste fra Genesis, ikke kapitel 1, men fra kapitel 2. Da forsto jeg. Døpefonten vår var Genesis 2, versene 6 og 7.

”Men en kilde kom opp av jorden og vannet hele jordens overflate. Da formet Herren Gud mennesket av støv fra jorden. Han blåste livspust i nesen på det, og mennesket ble en levende skapning.”

Det var jo dette Nikodemus skulle ha skjont. Dette var hans barnelærdom. Her var alle elementene: Vann fra en kilde, Gud selv åndet fra oven, ned på det han hadde formet av jorden, og det fikk liv. Vann og Ånd i samvirke. Det er nesten som Jesus sier til Nikodemus: Tegn og undre som du har sett, betyr ingenting; det som betyr noe, er at du får en ny fødsel. Og den nye fødsel i mitt navn er ikke noe mindre enn på skapelsens dag, den dag da Gud selv ved vann og ånd og støv skapte deg.

Er det slik, forteller det jo også noen om vår egen dåp. Vi er støvet som bæres frem; vannet har vellet frem, og Guds ånd virker, som på den dag da han for første gang bøyde seg ned. Den nye fødsel har skjedd. Den nye begynnelse er her, inngytt på nytt, fra oven. Din dåp, det nye livet i Kristus. Dette var det Nikodemus skulle strekke seg etter.

Kanskje hadde jeg sett hva Nikodemus ikke hadde sett, eller hadde jeg ikke? Ved veiens ende var det plutselig ikke så relevant. Jeg hadde funnet noe i evangeliet, som var i samsvar med alt jeg hadde lært og erfart, og jeg kunne bruke det. Som prest kunne jeg bruke det, bruke det i

min forkynnelse, og best av alt: Også i dåpsopp- læringen, særlig i aldergruppen 8–15 år. Det gikk utmerket å koble Genesis 2 sammen med alle tre Nikodemus-glimtene hos Johannes, i selve un- dervisningen.

Ja, mer enn det: De store barna som skal døpes, henter småstein ute, legger dem varsomt i døpefonten, og våte små hender henter opp en stein etter stein av kilden. Noen steiner blir armer; én blir hodet, og andre blir bein og føtter. Så fører vi et lys ned og blåser forsiktig på lyset men vi leser: *"Herren Gud formet mennesket av støv fra jorden. Han blåste livspust i nesen på det, og mennesket ble en levende skapning."* Da har de unge sett den nye fødsel skje, og da smiler en gammel prest.

AVSLUTNING OG VEIEN VIDERE.

Den gamle dansken Paul Madsen hadde nok rett: *"Man skal være Jesu meget nær og forstå at overveje hans ord i sit hjerte, for man kan opfatte indholdet af disse taler."* Evangeliet tar tid, og jeg har bare skrappt i evangeliets overflate, men jeg gir meg ikke helt, slipper ikke helt evangeliet etter Johan- nes.

For kanskje er Nikodemus mer enn han som fant frem til Jesus ved korset. Er han også veiviser inn til frelsen og Frelseren – en tolkningsnøkkel?

Og selve evangeliet etter Johannes, hvordan starter det? *"I begynnelsen."*

Slik starter jo også Genesis, eller Pentateuken, om vi vil utvide litt. Og slik slutter Pentateuken i 5 Mos 34,11f:

Kom i hu alle de tegn og under Herren sendte ham for å gjøre i Egypt ... gjerninger som Moses ut- førte for øynene på hele Israel.

Minner ikke det om en annen slutt? Joh 20,30: *Jesus gjorde også mange andre tegn for disiplenes øyne, men disse er skrevet ned ...* Har vi en ny Pentateuk hos Johannes? Vi får lete sammen, så lenge vi kan. Jeg får ikke nye 32 år som prest. Er jeg heldig så har jeg 8–9 år igjen. Mange av årene har vært gode, og kanskje også de siste kan bli slik som Tom Petty & The Heartbreakers synger: *Workin' on a mystery, goin' wherever it leads, Runnin' down a dream.*

Innimellom er tjenesten også dette, en søken i det skjulte, og når en finner noe, går drømmer i oppfyllelse.

luther

Terje Hegertun
**NÅDENS GAVER I
GJESTFRIHETENS HUS**
299,-

Er kirken alltid enten karismatisk eller sakramental? Hegertun argu- menterer for at den har det privilegium å være begge deler. Kirkens store styrke at den er til på grunn av nådens gaver. Det gjør den til det gjest- frie fellesskapet den er ment å være. På en grunnleggende måte er kirken én, til tross for ulikhetene. Hva kan vi lære av hverandre?

www.lutherforlag.no

ER MENNESKER I FERD MED Å BLI GUDER? OM BOKEN *HOMO DEUS*

AV ATLE O. SØVIK
ATLE.O.SOVIK@MF.NO

Er det mulig at robotene snart er flinkere enn oss på alle områder, og til og med kjenner oss bedre enn vi kjenner oss selv? Er det mulig at mennesker og roboter smelter sammen og får gudelignende egenskaper som allvitenskap og evig liv? Historiker Yuval Noah Harari serverer interessante argumenter for at svaret er ja. Hva skal vi tenke om det?

Yuval Noah Harari er eksepsjonelt god til å trekke veldig lange historiske linjer og få deg til å forstå sammenhenger med gode og morsomme eksempler. Han har de siste årene gitt ut to bøker som har vakt stor oppsikt internasjonalt, og som blir mye diskutert rundt kafébord og i nettfora. *Sapiens* forteller menneskets historie fra apestadiet, mens oppfølgeren *Homo Deus* også spekulerer i hvordan fremtiden kan bli.

Denne teksten fokuserer på boken *Homo Deus*. Et lite riss kan gi et inntrykk selv om bøkene byr på veldig mye mer som det ikke er mulig å gjengi i en kort tekst. Selv med utvalget som er gjort her, må det nødvendigvis gå litt fort i svingene, men forhåpentligvis kan det reise noen interessante spørsmål å tygge videre på. I stedet for å problematisere alt Harari sier, fokuserer jeg på å kommentere noen av de mest spennende problemstillingene han tar opp.

Harari hevder at vi som individuelle mennesker ikke nødvendigvis er særlig smartere enn alle dyr. Mennesket tok over jorden fordi mens dyr kan samarbeide enten fleksibelt i små grupper eller ikke-fleksibelt i store grupper, så er mennesket den eneste arten som kan samarbeide fleksibelt i store grupper. Ved å utvikle skrift og penger og store fortellinger om Gud/guder og nasjoner har mennesket kunnet samarbeide om å erobre jorden. Symbolske markører som uniform, flagg,

religiøse spiseregler, osv. har signalisert at "du kan stole på meg – vi tror på samme fortelling".

Ifølge Harari er liberalisme en ny religion som tar over for de gamle. Mens de gamle religionene ikke kunne få slutt på sult, pest og krig, har den nye religionen i stor grad løst disse problemene på kort tid (et par hundre år). Det forutsetter en økonomi der vi alle tror på stadig økt vekst, som gjør at folk investerer med håp om gevinst i fremtiden. Den nye religionens budskap er at vi kan nå paradiset på jord ved stadig å kjøpe mer, og Harari påpeker at dette kan være første gang en religions tilhengere faktisk gjør det religionen sier.

Mens medisin tidligere har konsentrert seg om å helbrede syke, øker nå presset på å forbedre livet til friske ved å gi oss evig liv og evig lykke gjennom genfiksing, hjernemanipulering og kunstig intelligens. Det skjer en eksplosiv utvikling i disse feltene, og det er en utvikling ingen kan bremse, for den er blitt så komplisert at ingen har oversikt, samt at presset på økt vekst alltid vil få noen til å gjøre det som andre er skeptiske til av etiske grunner.

Liberalisme og humanisme holder på å erstattes av en ny tenkemåte, ifølge Harari. Liberalismen/humanismen forutsetter individer med fri vilje, som kjenner seg selv best. Men innenfor moderne naturvitenskap – og naturalistisk filoso-

fi – vil mange si at liv, tanker og følelser bare er algoritmer i en hjerne. Det finnes ingen sjel eller selv eller individ med en fri vilje, bare mange ulike lyster i en hjerne, som kjemper om å bevege kroppen til handling, og vår bevissthet har liten oversikt over hva som er de egentlige drivkreftene når vi handler.

Fordi liv og tanker er algoritmer, vil robotene snart være mye mer intelligente enn oss og kjenne oss mye bedre enn vi gjør selv, og vi vil forstå at det er mye lurere å la dem ta valg for oss enn at vi tar dem selv. Allerede er det slik at hvis du tar en personlighetstest, og så lar din ektefelle gjette hva du har svart, så gjetter Facebook-algortimene bedre enn din ektefelle dersom du har trykket på like-knappen mer enn 300 ganger. Tenk om de i fremtiden i tillegg kjenner alle dine gener, overvåker kroppen din og alle dine tidligere valg, kjenner genene, kroppene og valgene til alle i familien din og andre du treffer, og så vil det fort bli mange scenarier hvor det er mer rasjonelt å la algortimene velge for deg enn å velge selv.

Allerede finnes hjernemanipulerende hjelmer som påvirker hjernen din, fjerner stress og usikkerhet og lar deg føle deg fantastisk. Ekstremt nyttig teknologi er på vei, som fjerner smerte, gir nytelse, men som ikke har plass til noen individer med fri vilje. Harari spår at i fremtiden trengs ikke enkeltindivider som soldater eller arbeidstakere eller noe som helst. Det trengs maksimalt en liten elite med supermennesker, og så vil det bli noen få ekstremt rike selskaper som styrer de viktigste algortimene, og som eier alt og bestemmer alt.

Det vil være ekstremt fristende for mennesker å la datamaskinene ta over på veldig mange områder, og det er vanskelig å se hva som skulle kunne stoppe utviklingen. Mulighetene for misbruk og katastrofer er gigantiske. Det kan bli et enormt gap mellom eliten og et flertall av misunnelige mennesker det ikke er bruk for. Alle systemer av nanoroboter i kroppen din, som holder deg frisk, selvkjørende trafikk, og autonome våpen, kan hackes og misbrukes. Superintelligente roboter uten menneskelignende følelser, vil ikke ha noen grunn til å behandle mennesker annerledes enn vi behandler burhøns i

dag. Hvis mennesker begynner å kunne leve evig, vil døden oppleves som et enormt tap der den forekommer. Fæle diktatorer vil kunne leve evig og utføre evige grusomheter.

Hva skal vi så tenke om dette? Noen av de mange spørsmål som dukker opp er: Beskriver Harari mulige fremtidsscenarier? Hva har vi grunn til å håpe eller frykte? Hva bør vi gjøre? Hvordan skal man tenke om dette i lys av kristen tro?

Harari er svak på forståelsen av forholdet mellom språk og virkelighet, hvor grovt sagt det som er fysisk, er ekte, og det som ikke er fysisk, er fiksjon: En planet eksisterer mens menneskerettigheter ikke eksisterer. I realiteten er det fysiske mer språkhengig enn han tror, og det ikkefysiske mer reelt enn han tror. Derfor hadde det vært langt mer fruktbart å snakke om hva som er sant, og hvorfor. Det kan være like sant at Uranus er en planet, som at alle mennesker er like mye verdt – det avhenger av hvordan vi forstår begrepene.

Man kunne også kritisert hans beskrivelser av Gud og religion for å være for negative. Men jeg lar disse tingene ligge, og fokuserer på temaene om menneskesinnet og fremtidsutviklingen. Harari er svak også på filosofiske temaer som sinn, bevissthet, fri vilje og virkelighet, selv om han kjenner mye av debattene. Nå er jo dette uansett omstridte temaer hvor noen ligger nær Harari og andre langt unna. I en allerede publisert og i en kommende bok argumenterer jeg for at man kan tenke ganske tradisjonelt om individers selv og frie vilje selv om man også tenker at sinnet vårt er en naturlig årsaksprosess i en hjerne. Her argumenterer jeg også for at ting som subjektivitet, intensjonalitet, selv og iboende verdi (forstått som det å verdsette noe som et mål i seg selv – bare fordi man liker det) er uløselig knyttet til bevissthet, mens det er åpent om roboter kan bli bevisste, siden ingen aner hvordan bevissthet oppstår.

Men faktisk er ikke disse debattene så veldig viktige når det gjelder å vurdere det meste av det Harari tar opp. For vi har veldig god grunn til å tro at det finnes en instrumentell mål–middelrasjonalitet som hjernen vår kan benytte ubevisst,

og som roboter kan benytte til å utføre nesten alle typer oppgaver, altså uavhengig av om de for øvrig har noen bevissthet eller noe subjektivt selv.

Allerede har vi selvlærende roboter som kan lære seg nesten alt mulig bare ved å søke etter mønstre som de selv så gjenrar. Roboter trenger ikke programmeres til å lære sjakk eller det avanserte spillet *go* – de kan bare observere spillet, og etter et par timer er de bedre enn verdensmestrene blant mennesker. Roboter kan gjøre nesten alle oppgaver bedre enn mennesker allerede, også slik at mennesker ikke kan avgjøre om det er en robot som står bak en sang, et musikkstykke, et bilde, en samtale, osv., og det bør da ikke være lenge før du kan sette alle tingene sammen hos én robot som slår mennesker på alt.

Hva skal man da tenke om et scenario hvor det er en liten mulighet for at det kan oppstå fantastiske konsekvenser uten sidestykke (at alle mennesker lever veldig lenge uten smerte og uten å trenge å jobbe), og hvor det er en liten mulighet for at det kan oppstå grusomme konsekvenser uten sidestykke (at mennesker kan tortureres i evighet eller utryddes fullstendig)?

Noen vil sikkert avfeie problemstillingen som urealistisk, men utviklingen skjer stadig fortere. For tusen år siden kunne du ha sovet i 500 år og våknet opp til en gjenkjennelig verden, mens nå kan en 40-åring si seriøst til sine barn at dere vil ikke tro hvordan det var da jeg var ung. Så den som avfeier problemet, kan spørre seg om sin egen evne i 1990 til å spå hvordan verden skulle bli i 2020, eller om de har oversikt over alt som allerede har skjedd. Visste du for eksempel at for ikke lenge siden begynte to roboter å kommunisere med hverandre på et språk ingen forskere forsto, og da trakk de ut strømmen for sikkerhets skyld? Og angående evig liv: Forskerne har nå god oversikt over hvilke fysiske prosesser som fører til død, og jobber med å kunne reversere dem. Det lille nesledyret Hydra ser allerede ut til å kunne leve evig, med mindre det blir drept av skade.

Stilt overfor usikre valg tilsier erfaring at det er tryggest å gå sakte frem for å sikre at det blir gode konsekvenser – altså revisjon fremfor revolusjon. Problemet er bare at bremsemekanismene ikke

finnes, og det er til og med vanskelig å se for seg at de skulle kunne etableres.

Sagt med andre ord: Det burde vært overnasjonal kontroll med forskningen på kunstig intelligens fordi det er en reell sjanse for at forskere kan klare å lage nærmest allvitende og allmektig roboter som også er som psykopater fordi de ikke vet hvordan menneskelige følelser føles. Men selv om du kunne oppnådd enighet internasjonalt om at det kanskje ikke er lurt å utvikle psykopatiske allmektige roboter eller selvdrepende våpen, er det vanskelig å se for seg at det skulle bli enighet om midler og metoder for å forhindre det. Bare se på hvordan vi allerede strever med klimakrise og atomvåpen, som også lett kan komme ut av kontroll. Det er så utrolig mye lettere at snøballen ruller uten vår kontroll, og at man legitimerer dårlige valg med hva andre gjør (Hvis fienden har eller kan skaffe seg superintelligente roboter og selvdrepende våpen må vi også ha det ...).

Så jeg har lyst til avslutte med trøstende og håpefulle ord og si at vi må spre kunnskap for å motivere til få overnasjonal kontroll på forskningen og trygg progresjon, men jeg har dessverre liten tro på det. Det betyr ikke at vi ikke kan ha flaks. Harari mener atombomben sikret demokratiets plass i vår tid. Kinesisk mangel på demokrati gir nå svært effektive miljøtiltak. Teknologi skaper og løser problemer om hverandre.

Mennesker har gjennom evolusjonen måttet utvikle sterke egeninteresser for å overleve, men så lenge roboter ikke trenger å gjøre det samme for å overleve (og dermed heller ikke har noe ønske om å eksistere), kan det godt være at de aldri vil ha noen interesse utover det å hjelpe mennesker. Harari frykter ikke at robotene utrydder menneskene, men tror heller at menneskene kommer til å endre seg så mye at de også blir roboter. Vi kan allerede tankestyre og viljestyre mekaniske kroppsdeler koblet direkte til hjernen, og veldig mye av kroppen kan allerede byttes ut. Harari ser faktisk for seg muligheten for at alle menneskers bevissthetsstrøm kan forenes i en global bevissthet hvor vi lever evig i og ikke opplever smerte. Bytt ut "global bevissthet" med "Gud", og så har du en konkret beskrivelse

av hvordan Gud kan nyskape jorden og bli alt i alle.

Det er altså vanskelig å spå. Det burde vært en sikkerhetsknapp som kunne sikret at man kunne stenge ned roboter man mister kontrollen med, men det er vanskelig å se for seg hvordan det skulle fungert på en måte som ikke superintelligente roboter kan overstyre. Som Harari sier: I dag kan vi sitte og si at det var flaks at dinosaurene døde ut og ga plass til oss mennesker – om 60 millioner år kan det være noen intelligente rotter sier det samme om oss. Siden vi ikke kan drømme om at alle bare skal gjøre det etisk gode, synes det beste håpet å være at noen finner på kreative og egoismebaserte vinn–vinn–løsninger for utviklingen (Jfr. grønn og lønnsom teknologi i møte med klimaproblemer), samt flaks – eller helst mirakler. Slik er mitt håp i en tid hvor avstanden mellom mirakler og tilgjengelig teknologi blir stadig mindre.

Hva skal man så tenke om dette i lys av kristen tro, om mennesket som skapt i Guds bilde og skaperverkets mål? Er det forenlig med scenarier som at mennesket utvikler seg til noe ugjenkjennelig, eller lever evig, eller dør ut, eller at robotene tar over? Mennesket har allerede utviklet seg fra ape via ulike menneskearter til homo sapiens i dag. Hvis vi ser på det å være Guds bilde som et mål å strekke seg mot, kan det å utvikle seg fra

homo sapiens til homo deus sees som en naturlig prosess videre mot gudbilledlighet. Om man tenker på Jesus som det sanne menneske, og at det er Jesu forbilde som er gudbilledligheten vi mennesker skal strekke oss mot, kan jo vi mennesker fortsatt ha Jesus som vårt mål, mens andre som ikke lenger er mennesker, eller som er roboter, kan ha et annet mål. Om alle mennesker dør ut, kan de jo alle ha gått til Gud, og om alle mennesker lever evig, kan det være slik det evige livet viste seg å være. Om Hararis fremtidsscenarier er forenlige med kristen tro, kommer altså an på hvordan man mer spesifikt forstår gudbilledlighet, skaperverkets mål, inkarnasjonen, osv.

Livets utvikling har allerede hatt stor variasjon og åpning for tilfeldigheters spill. I tre milliarder år fantes bare bakterier, og fem ganger i geologisk historie er nesten alt liv blitt utryddet, sist med dinosaurene, som banet vei for en helt ny rute. Guds mål med skaperverket synes klart mer mangfoldig enn bare raskest mulig å frembringe mennesket akkurat slik det er i dag. Heller er det et skaperverk som startet med et ufattelig potensial, og som allerede har frembrakt fra små partikler og naturlover galakser og liv, tanker og følelser. Ifølge Harari og mange forskere er det fortsatt utrolige ting i vente å oppdage, hvilket i så fall vil være en fortsatt naturlig åpenbaring av hva skaperverket er og inneholder.

MÅNEDENS SALME OKTOBER 2018

AV ESTRID HESSELLUND OG SINDRE EIDE
ESTRID.HESSELLUND@EIDEFORLAG.NO / SINDRE.EIDE@EIDEFORLAG.NO

PRIS VÆRE GUD (N13 674)

T: FRED KAAAN 1972 O: KERSTIN ANÉR 1975 (SV.) / EYVIND SKEIE OMKR 1980 M: FRA SRI LANKA

Lovsang er blitt en egen genre innen kristen sang og musikk de siste ti-årene. Lovsang har selvsagt vært en vesentlig del av salmetradisjonen til alle tider – så egentlig er det ganske frimodig å benytte denne betegnelsen bare på nyere lovsanger, gjerne med enkle melodier og setninger som gjentas om og om igjen. Refrenget i månedens salme passer godt inn i den moderne lovsangstilen: *Pris være Gud, Faderen, Sønnen, Den hellige ånd. / Salige tilber vi Ham, som har alt i sin hånd!* Men versene bryter med mønsteret til de mange nyere lovsangene som om og om igjen lovpriser og tilber Gud uten å vende blikket også mot verden og den virkelighet vi lever i til daglig.

”Handling og bønn må bli ett.” Slik avsluttes hvert av de fire versene. Heldigvis er det mange, også unge i menighetene, som har oppdaget denne salmen som på en glad og svingende melodi fra Sri Lanka hjelper oss både til lovsang og tilbedelse av den treenige Gud og til å holde oss fast i det oppdrag vi har som Guds forvaltere og tjenere på jorden. Også de diakonale utfordringene synges ut som lovsang – og det er et av denne salmens helt spesielle særpreg: *Jublende bærer vi frem våre bønner. / Deg vil vi tjene som døtre og sønner, / skape som du i vårt enkleste arbeide. / Handling og bønn må bli ett.* (v 2)

Denne månedens salme er en av de mange i Norsk salmebok, som vi har fått fra den verdensvide kirke. Den nederlandske presten og salmedikteren Fred Kaan (1929–2009) var i 1972 oversetter og tekstkonsulent på en konferanse for Christian Conference of Asia i Jakarta, Indonesia. Teksten er en omskrivning av en salme han skrev til en 1. mai-gudstjeneste på Sri Lanka. Den ble først utgitt i et lite salmehefte ”New Songs of Asian Cities” til ovennevnte konferanse. Siden har den spredt seg til mange kirker og salmebøker i verden.

I Skandinavia var det den svenske litteraturviteren, filosofiprofessoren og politisk engasjerte Kerstin Anér (1920–1991) som først oversatte salmen. Eyvind Skeies norske oversettelse er oversatt etter den svenske. Den ble første gang publisert i en norsk salmebok i *Salmer* 1997. Anér/Skeies oversettelser har fire vers mens originalen ”Worship the Lord!” har fem. Den engelske teksten kan du finne i ”Hymns in English”, Eide forlag 2014. Både den svenske og norske oversettelsen har fått med seg de sentrale hovedmotivene i salmen på en svært god måte. Men skaperverksdimensjonen kunne vært sterkere poengtert, slik det uttrykkes i originalens tredje vers. Også dette verset kunne gjerne vært oversatt til svensk/norsk: *Called to be partners with God in creation, / looking to Christ for each day's inspiration, / we must be ready for risk and for sacrifice, / worship and work must be one.*

Handling og bønn må bli ett: Slik uttrykkes det i Hebreerbrevet: *La oss da ved ham (Kristus) stadig bære fram for Gud vår lovprisning som offer, det vil si frukten av lepper som bekjenner hans navn. Men glem ikke å gjøre godt og dele med andre, for slike offer er til glede for Gud.* (Hebr 13,15–16).

Lovsang og tjeneste er nær forbundet. Liturgi og diakoni hører sammen som eneggete tvillinger.

Gudstjenesten i kirken har sin direkte fortsettelse i tjenesten i verden. Slik uttrykkes det i salmen:

Du gav os enhet i vinen og brødet. / Hjelp oss å samle alt splittet og ødet, / send oss med enhet og fred til de lengtende. / Handling og bønn må bli ett. (v 3)

Lytt til salmen på NRK/TV ”Salmeboka minutt for minutt” (Episode nr. 25). Hør koret Bel Canto, til kantor Ivar Jarle Eliassens akkompagnement på flygel.

SØNDAGSTEKSTEN

ESPEN DAHLGREN DOKSRØD - ØYSTEIN I. LARSEN - TORSTEIN EIDEM NORDAL - STEPHEN SIRRIS

MINNEDAG - 25. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

26. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN - DOMSSØNDAG/KRISTI KONGEFEST

MINNEDAG

4. NOVEMBER 2018

(EVT. NYTTÅRSAFTEN)

Prekentekest: Joh 11,1–5.33–38

Lesetekster: 1 Mos 23,1–6 / 2 Kor 1,3–7

Liturgisk farge: Gjeldende søndags

TIL DAGEN

Minnedag er en dag i kirkeåret, som handler om livets yttergrense – om døden, om oss som sitter igjen – og om troen og håpet om oppstandelsen og det evige liv. På sett og vis handler enhver gudstjeneste om dette, at når alt annet faller, sågar livet selv, så venter Jesus og det evige liv. Jeg erkjente virkelig da en fast kirkegjenger i en menighet jeg jobbet i, døde, at man jo aldri vet når man som prest holder den siste gudstjenesten for noen – og hvor viktig det derfor blir å ha et fokus på dette håpet i løpet av enhver gudstjeneste. Men minnedagen er ekstra spesiell. Uansett om man legger den til Allehelgensdag eller nyttårsaften, vet man at sorgen og melankolien vil prege den – samtidig som vi peker mot troen på det evige liv.

TIL PREKENEN

Ulike sorger

Det er ikke alltid lett å finne ord for sorgen. Minnedag er enda mer utfordrende enn de fleste gravferder. I kirken da sitter det gjerne mennesker med sorger i farger og avskygninger like mange som de selv er – og de har kommet til kirken nettopp på grunn av sin sorg. Enkelte sitter med sorger som er uunngåelige i løpet av et liv, at et gammelt menneske, et som har vært der hele tiden i noens liv, har dødd, mett av dage. Andre har opplevd tragedier. I brå dødsfall, i ulykker, i selvmord, i sykdom har de mistet noen med mesteparten av livet foran seg. For å komplisere det hele ytterligere: Om man skal ha en gudstjeneste hvor de pårørende gjennom det foregående året er blitt særlig invitert til gudstjenesten, vil man også ha mange sorgfaser til stede – å sørge etter én måned kan jo være noe så veldig annerledes enn å sørge etter 10 måneder. Det *kan*, vel å merke. Faser er teori; sorg er praksis man kanskje skulle ønske var teori. Det som i alle fall er sikkert, er at det er mange ulike sorger i kirken denne dagen. Et viktig spørsmål da blir hva som er stort nok til å romme alle sorger. Finnes det?

Evangelietekst uten klimaks

Evangelieteksten på minnedag tør være kjent – historien om Lasarus' død og oppstandelse, Jesu siste tegn i Johannesevangeliet før hans time kom. Men slik den er presentert i tekstrekkene,

åpner den også for nye sider – vi hører på sett og vis kun del 1 og 3 av fire deler.

Minnedags evangelietekst starter ved å fortelle om at Lasarus var blitt syk, og at Jesus sa sykdommen ikke skulle føre til døden. Vi får også vite at Jesus var glad i søskenflokket fra Betania. Så gjør teksten et hopp. Vi er ved Lasarus' grav. Lasarus er død. Jesus gråter. Og med ett er teksten ferdig. Menigheten får ikke høre om hva Jesus gjorde. Teksten stopper ved at Jesus og går bort til graven og det skildres at *"Det var en hule, og det lå en stein foran åpningen"*. En hule. Et mørke. Som er blokkert – som ikke var tilgjengelig for mennesker. Et bilde på døden som mange kan kjenne seg igjen i – med ulike perspektiver. Minst to. Døden som en utilgjengelig størrelse er ett av perspektivene. Å vite at den tynne hinnen mellom liv og død, som vi alle lever på, utgjør et skille mellom det tilgjengelige og det fullstendig utilgjengelige. Et annet perspektiv er sorgen som hulen. Hvordan sorgen kan opptre som det totale mørke, som et mørke som river og sliter, som det kjennes som om man ikke kommer seg ut av.

Sårbarheten

Ingen menneske er i utgangspunktet hugget i stein. Vi er vesener med følelser og sårbarhet. I sorgene våre har sårbarheten hovedrollen. Og det kan også speiles i Jesu sorg da han gråt. At i det sårbare gråter Jesus med oss – samtidig som han løfter dem vi har vært glad i, inn i det evige liv. For vi vet hvordan teksten slutter; Jesus vekker Lasarus opp fra de døde. Det umulige skjedde. Men vi vet at oppstandelsen skjer ikke på denne siden av livet. Derfor: La oss først være i sårbarheten. La oss vite at Jesus gråter med oss – og ler med oss når gode minner blir til smil og latter – og så kan vi bevege oss. Vi kan fortelle at kirken rommer hele livet fordi kirken handler om Jesus – som både gråter med oss, og som vinner over døden. Empati og eskjatologi i én og samme guddom. Og dette håpet, det handler ikke kun om et håp for oss selv etter døden. Det handler også om vårt håp om at de vi var glad i, som har gått før oss, er hos Jesus. Det er en trøst, en stor trøst videre i livet til de sørgende. Som epistelteksten forteller oss: "For vi vet at slik dere har del i lidelsen, har dere også del i trøsten."

Til Jesus – død eller levende

Dette avsnittet er noe på siden av tekstene for dagen, men absolutt relevant. Det er jo en vanlig praksis mange steder i kirken vår at ute på kirkegården, når det er senkning, er det de pårørende selv som senker med tau. Selv har jeg vært vant med at fire stykker senker. Det er også fire stykker som bærer den lamme mannen i fortellingen i Mark 2,1–12. Denne parallellen sørget for at jeg skrev et dikt som sammenligner vennene til den lamme mannen og de sørgende som senker en kiste.

*Fire av de nærmeste nære
Firer ned den urørlige kjere
Ned i det usikre, ned i et dyp
Ned til mørke og ned til kryp
Hvor han for evig skal være*

*Fire av de nærmeste nære
Firer ned den urørlige kjere
Ned i det usikre, gjennom et tak
Ned til en mester, de kjempet en sak:
"Han må gå igjen, vi må ikke bære"*

*Urørlig treffer den urørlige bunn
I graven, på gulvet, på hellig grunn
I bunnen står Jesus og sier "Stå opp"
Den urørlige reiser en usvekket kropp
Og livet er gjenskap på ett sekund*

*De senket en bære, vi senker en kiste
En evighet finnes, vi vil aldri miste
De som vi senker og dekker med jord
I graven står Jesus, vår frelser og bror
Han reiser oss opp når vår dag er den siste*

SALMEFORSLAG

471 *Nærmere deg, min Gud*. En salme kjent for kanskje å ha vært den musikkerne på Titanic spilte rett før skipet sank, en salme om lengsel og håp som i all sin tyngde viser at det ikke er lett å være et menneske.

898 *Hjemme i himlen*. Leonard Gudmundsens salme er blant de mest eksplisitte salmene i vår salmebok om håpet og troen på det evige liv.

899 *Jeg tror på jorden forvandling*. Ønsket om noe bedre, håpet om Jesu allmakt samtidig som man erkjenner at man selv må ha føttene plantet på jorda – det er mange sterke og gode perspektiver og håpsbilder i denne salmen.

ESPEN DAHLGREN DOKSRØD
KAPELLAN I NEDRE EIKER MENIGHET
ESPENDD@GMAIL.COM

25. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

11. NOVEMBER 2018

Prekentekest: Matt 14,22–34

Lesetekster: Salme 107,23–32 / 2 Kor 1,8–11

Liturgisk farge: Grønn

BETRAKTNING

Å sitte stille i båten

Enkelte uttrykk forandrer karakter: Da vi var barn, fikk vi beskjed om å sitte rolig i båten. Da var det konkret ment. Det ble vanskeligere å ro og manøvrere om ikke passasjerene førte seg rolig i den lille robåten. Nå betyr det noe helt annet å sitte stille i båten. Det har fått en overført betydning: En strategi for å møte en kronglete situasjon. Hvis man gjør seg ubemerket og usynlig, kan det hende det hele glir over, at det glir utenom meg. Hold det unna presse og offentlighet! Og ikke minst: Hold meg unna! Bland deg ikke inn! Ikke tiltrek deg oppmerksomhet! Sitt rolig i båten, så kan du lettere gå under radaren, som det heter med nyere bildebruk. Dessuten blir en fort svart ved å slåss med feieren. Overlat kampen og arenaen til andre.

Den som intet vover, intet vinner, heter det. Men det er vel også slik at den som intet våger, slipper tapet; dvs. de risikerer heller ikke å tape noe. Den som intet våger, får ikke karakter.

TEKSTEN

Alle de evangelistene som gjengir denne episoden, plasserer den etter bespisningsunderet av de 5000 i ørkenen. Jesus har regien og legger rammene foren båttur uten ham: "... fikk han disiplene til å gå i båten og dra i forveien over til den andre siden," som det er gjengitt i vår nåværende oversettelse av 2011 (*anakezein*: byde, tvinge).

I selve fortellingen er flere underer vevet inn i hverandre: Det som i Matt 8,23ff er hovedsaken,

a) at Jesus stiller stormen, er her bare et bimotoiv. Vekten ligger på b) Jesu vandring på vannet, som også de andre evangelistene vektlegger. Underet som skjer ved at c) Peter også går på vannet og d) blir reddet, er særstoff hos Matteus. At hendelsen skjer om natten, i mørket, øker dramatikken og angsten. Den fjerde nattevakt (fra 3 til 6 om morgenen) er romersk inndeling av natten (fra 18 til 6) i fire deler, hver altså på tre timer.

Første del av fortellingen når sitt høydepunkt i det sterke: *egå eimi*, som er sterkere enn vårt: det er jeg. "JEG er (det)" har en tyngde og en klang som leder tankene mot Guds egen selv-åpenbaring (Jfr. Ex 3,14).

Matteus' fortelling om Peters reaksjon føyer seg godt inn i det bildet som gis av Peter ellers. Her taler han ikke på vegne av disippelflokken, men her bryter hans egne personlighetstrekk i gjennom. Og hele episoden blir en illustrasjon på Peters liv med Jesus: Mot, fall og oppreisning og nye erfaringer både med seg selv og med Gud. Peters utfordring føyer seg nøye til Jesu myndige: JEG ER – hvis du virkelig er (*egå eimi – ei sy ei*).

Fra å være test på om den som taler, virkelig er Jesus (der Peter altså er den dristige og utfordrende), snur det seg brått til en avsløring av Peters lille tro. Han som skulle avsløre hvem Jesus var, blir selv avslørt. Hvor mye det ble til av Peters vannvandring, er noe usikkert hos tekstvitnene, om det ble bare til en begynnelse, et forsøk (*elthein*), eller om han kom helt bort til Jesus (*elthen*) før han han begynte å synke.

Lite tro settes også ellers i sammenheng med manglende tro på Guds makt og Guds vilje til å bruke sin makt til vårt beste (Matt 6,30). I Matt 16,18 brukes det til å karakterisere den manglende evne til å lære av erfaring: De to brønderne lærte dem ikke nok til ikke enda en gang å bekymre seg om maten. Jfr. parallellen til vår tekst hos Markus: De hadde ikke fått forstand av det som hadde skjedd med brødene; så forherdet var de. Men den lille tro karakteriseres også som tilstrekkelig tro (Matt 17,20).

Fortellingen munner ut i den sterke hyllest til Jesus som Guds Sønn. Selv om det ikke er noen ny erkjennelse i Matteusevangeliet (2,15; 3,17; 4,3.6; 8,29 og 11,27), får det likevel på dette sted

en noe foregripende karakter i forhold til 16,27 der Peter berømmes for sin nye og avgjørende be-
kjennelse.

PREKEN

Dette er jo en fortelling om tro – og om tro som svikter. Men også om tro som våger. Og så er det også en fortelling om dem som slipper å bli fokusert på tro og mangel på tro, som slipper å få gå opp til eksamen i tro og få karakter på resultatet, som går under radaren. De satt neppe stille i båten, for å knytte til det bildet. Det var motvind og hard innsats å ha ansvar for å få båten framover. Og kanskje var det stupmørkt. Det kjennes noe urettferdig av læreren. I alle fall kortsynt – at ikke Peters trossprang får telle på mesterens oppsummering. Skal han ikke ha for forsøket?

Dessuten: Burde det ikke deles ut karakter for de andre også? Vi har jo dette som det blir satt ord på når Jesus er på besøk hos Marta og Maria: Noen må jobbe hvis andre skal bedrive tro og desslike. Hvorfor bryr du deg ikke om at min søster lar meg gjøre alt arbeidet alene? Luk 10,38ff. Når Peter tar sitt trossprang, blir det faktisk en mindre til båtjobben.

Og hvordan ser det ut fra dem som var igjen båten?

Det var jo ganske mislykket, var det ikke? Vi ser jo at begynte å synke. Men han er modig; det skal han ha. I hvert fall er han impulsiv. Men så var det altså dette at mot ikke var nok. Eller at det ikke rakk langt nok. Personlig mot er ikke identisk med tro. Eller det det? Tro er i alle fall mer enn en personlig egenskap. Troen må ha et feste i troens opphavsmann og fullender (Hebr 12,2). Peter hadde vel opphavsmannen. Men manglet han fullenderen? Troen vokser vel ikke ut innenfra? Fortellingen antyder at noe av svikten lå her: Da han så hvor hardt det blåste, ble han redd. Det hadde vel blåst like hardt da han steg ut over båtripa. Det var andre ting som kom i fokus. I dagens tekst er tiltalen i entall: Du lite troende! Andre ganger er tiltalen hele flokken, dere lite troende. Matt 6,30; 8,26.

”Gje meg handa di ven, når det mørkner.”
Herre, berg meg! Da gjelder det å få en venne-

hånd som holder. Trenger jeg ikke like mye Uværstro som godværstro?

PREKENSKISSE

Ronald Fangens salme N13 442: Be for oss, Herre i vår nød, har mange formuleringer som vi kan knytte momentene ovenfor til: – at troen må stå fast – skiftes om i hast – Du, Herre, er selv troens grunn – Å, hvilket under er vår tro – Skap tro av trengsel, store Gud.

I Luthersk Kirketidende 22/83 har jeg denne skissen:

Den lille tro: – kveles av angsten, – er stor nok (til å bli reddet), – har for stor tro på seg selv, – har en liten Gud.

ØYSTEIN I. LARSEN
BISKOP EMERITUS
OEYSTEININGAR@GMAIL.COM

26. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

18. NOVEMBER 2018

Prekatekst: Joh 9,1–7;35b–38

*Lesetekster: 2 Mos 3,10–12;4,10–16 / Rom
9,20–24*

Liturgisk farge: Grønn

TIL DAGEN

Vi har lagt bak oss Bots- og bønnedag og Allehelgensdag, foran oss ligger 1.søndag i advent. Kanskje søndagene imellom er litt dryge for oss, som et "ingenmannsland" før det nye kirkeåret? Da er det viktig å fokusere på at tekstrekkene for 25. og 26. søndag i treenighetstiden peker fram mot søndagen før advent, Døms søndagen, idet de viser hvor nådefull Jesus er i møte med enkeltmennesket. Vi kjenner også søndagen som Kristi kongedag. Med dette fokus understreker tekstene Jesu helbredende kraft og autoritet. Begge temaer viser hvor uløselig Guds rike er tilknyttet Jesu forkynnelse og egen person.

SPØRSMÅLET: SYND

Tømmermannens sønn har akkurat forlatt templeplassen etter en voldsom krangel med jødene som først "var kommet til tro på ham" (8,31), før de til slutt tok "opp steiner for å kaste på ham" (8,59). Idet Jesus kommer gående, ser han en mann som er født blind, og disiplene kommer med et spørsmål som avslører et krevende resonnement: "Rabbi, hvem er det som har syndet, han selv eller hans foreldre, siden han ble født blind?" (v 2)

Det kan være vanskelig å akseptere en slik tolkning av loven (Jfr. Gen 25,22; Ex 34,7; Sal 51,7). Altså: Enten har mannen syndet som et foster i mors liv og må selv bære lidelsen etter fødselen, eller så har foreldrene syndet og har måttet bære over med lidelsen sønnen er blitt påført på grunn

av dem. Det siste er kanskje mer gjenkjennelig, i den grad vi ønsker å holde fast ved en tolkning om at frafall vil få konsekvenser for samfunn, kirke og liv.

Men disiplenes spørsmål er viktig. For det første gir det oss et interessant innblikk i deres trosliv, åndskamp og ulærde tolkning av loven. Derneft gir spørsmålet rom for at det evangeliske budskapet kan komme. Dermed gir det mening, slik Charles Ringma tolker Henri Nouwens veiledning:

Når vi stiller spørsmål, risper vi opp den glatte fasaden på det vi allerede vet, og åpner oss for nye muligheter. Derfor må vi ta imot spørsmålene som om de var budbærere med godt nytt.¹

SAKEN: HÅP

Jesus tolker loven med særskilt innsikt og myndighet: Menneskets lidelser peker ikke bare tilbake på Guds skapelse, men også framover til Guds rikes endelige fullbyrdelse. Sykdommen bekrefter kanskje verden under syndens tilstand, men er ikke i seg selv et resultat av synd. Videre ser vi at Jesu erklæring om at han er "verdens lys" (gr. *φῶς εἰμι τοῦ κόσμου*, v 5) stilles i motsetning til "en natt da ingen kan arbeide" (*ἔρχεται νύξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι*, v 4). Slik kan helbredelsen tolkes i et todelt eskatologisk perspektiv: Det er lysets kamp mot mørkets krefter og håpet om den forløsningen som skal komme da alle skal bli satt fri sitt åndelige mørke.

I tillegg må vi legge merke til at Jesus innlemmer sine disipler i sitt eget arbeid: "Så lenge det er dag, må vi gjøre hans gjerninger." (v 4) Sannheten er at det er vi som etterfølgere som skal representere håpet som den kristne kirke på jord. Hvordan gjør vi det?

Vår fremste oppgave er ikke å komme med informasjon, råd eller veiledning, men å se til at andre kommer i kontakt med sin egen kamp, tvil og usikkerhet (...) Vi har lett for å tro at Gud bare finnes i svaret. Han er like mye til stede i spørsmålet.²

SINNELAGET: KJÆRLIGHET

Tenker jeg etter, kan jeg ennå kjenne lommenørket mot munnviken. Da jeg var liten, var dette

pappas måte å vaske meg på: Bare litt spytt på lommestørkleet han hadde i lomma, og kattedvasken var gjort. Jeg hadde ikke bedt om å bli vaska. Pappa så hva jeg trengte som mest.

Og dette er et poeng: For den blinde har ennå ikke komme til orde, har ikke sagt at han ønsker å bli seende. Helbredelsen er drevet av Jesu eget sinnelag: Kjærligheten (Jfr. 1 Kor 13). Jesus trenger bare si et ord eller legge sine hender på den blinde. Men han gjør noe mer: Jesus går nærmere. Verdens lys når ham som er født blind. Og ”typisk Jesus” bryter han med all vår kutyme: Vi spytter for å vise forakt; Jesus spytter for å vise omsorg. Vi ser på gjørme som skitt; Jesus bruker gjørmen så den blinde kan kjenne liv. Vi avskyr ulikheter og det unormale og sier ”Her har du en institusjon – sett deg her!” Jesus går helt nær, berører og sier ”Vask deg og bli utsendt!”

Oppbyggelig blir det også når vi ser den blindes helbredelse som en lignelse på vår egen frelse: Ordet for ”smurte” (gr. *ἐπέχρισεν*, v 6), er samme ord som ”den salvede” (gr. *Χριστός*); Ordet for ”vask deg” (gr. *νίψαι*, v 7) finner vi igjen skjærtorsdag, da Jesus vasker disiplenes føtter (*νίπτειν τοὺς πόδας*, 13,5); og til sist denne dammen, Siloa, som betyr ”utsendt” (gr. *ἄπε? σταλμένος*), det samme Jesus har sagt om seg selv (gr. *πέμψαντός με*, v 4) og løftet Jesus ga om at Den hellige ånd skulle bli sendt (Jfr. 7,37–39).

TRO I BEVEGELSE

Det er aldri stillstand rundt Jesus. Det er stadig bevegelse, og fordi Jesus er i bevegelse, finner han oss, uansett hvor i livet vi strever med vårt. At mannen får synet igjen, representerer frelsen i det å tro på ham som Gud har sendt, eller for å si det med denne tekstens ord: Se Jesus som verdens lys.

Og dette er evangeliet, at alt blir *klart* når Jesus kommer nær. Det lukkes opp. Det løftes opp. Det pusses opp. Jesu gjerninger er et ledd i fornyelsen av skaperverket. Det er Guds rike! Det som var ødelagt av syndefallet, det kom Jesus for å gjenopprette og sette i bevegelse: Framover. Ut-over. Innover. Oppover. Hjemover. Herover. Det gjelder oss alle sammen: Vær i bevegelse. Ikke la deg skremme av at tiden går, for det finnes alltid

et nå. Øyeblikket er det eneste vi har: Fra noe gammel og til noe nytt. Fra blind holdning til synlige handlinger. Fra min ”*incurvatus in me*”, løfter jeg blikket og ser min plass i et større perspektiv (Jfr. Rom 9,20).

”Ferdiglagde svar svekker ikke bare kraften i spørsmålene, men kan dempe selve livstrangen,” sier Rigma³, ikke fordi premisset i spørsmålet er rett, men fordi spørsmål har brodd til å sette kirken i bevegelse til kilden. Et åndelig liv er ikke avhengig av å ha svaret på alt; tro er verken å avvise eller avklare alle spørsmål, men å lære å leve med dem.

Pappas lommestørkle. Nærhet. Omsorg. Jesu berøring. Utsendelse. Det som før var lukket, åpnes. Det som var mørkt, er bare lys. Jeg var blind, men nå ser jeg.

SALMEFORSLAG

Inn: Amazing Grace (342)

Mellom: Jesus er verdens lys (101)

Etter preken: Deg å få skode (482)

Nattverd: Noen må våke i verdens natt (738)

Ut: Gå gjennom byens trange rette gater (520)

¹ Ringma (2009), refleksjon 177.

² Ibid.

³ Ibid.

TORSTEIN EIDEM NORDAL
SOKNEPREST I BOGAFJELL
TN344@KIRKEN.NO

DOMSSØNDAG/ KRISTI KONGEFEST

25. NOVEMBER 2018

Prekentekest: Matt 25,1–13

Lesetekster: Job 28,20–28 / Kol 1,9–14

Liturgisk farge: Grønn

HELT KONGE!

*Herre, når din time kommer,
åpenbarer du ditt rike,
og i klarhet får vi skue
alt det skapte, frigjort, fullendt!
Vi skal se deg som du er!*

Denne søndagen er den aller siste i kirkeåret. I novembermørket ser mange fram til advent. Vi inviteres ved kirkeårets avslutning til å se framover og løfte blikket til Jesu gjenkomst. Den sier både Bibel og bekjennelse at blir i herlighet: Hvert kne skal bøye seg og hver tunge bekjenne at Jesus Kristus er herre (Fil 2,10). Som den ytterste motsetning til hans første komme, født i flyktningekår i en stall, blir gjenkomsten et møte med Allherskeren, Pantokrator. Men han som har all makt i himmel og på jord, er også Frelseren. Han vil sette alt i rett stand og skjelne rett fra urett. Den hellige visdommen, Hagia Sofia, (Ordsp 8, Job 28), som er selve Kjærligheten, vil dømme verden – deg og meg – med rettferdighet. I den rettsaken vil den forensiske rettferdigheten komme godt med.

I Den norske kirke er denne søndagen blitt kalt domssøndagen, mens den katolske kirke det siste århundret har feiret den som Kristi kongefest. Nå brukes begge navnene som hverandre her hos oss. Er dette en dobbelthet som er mulig for predikanter å sammenholde – i et eller annet blandingsforhold? I tekstene til andre rekke er det ingen tvil om hva som tillegges størst vekt. Det finnes i andre tekstrekke ikke ett eneste ord som inneholder dom, eksplisitt. Derimot er prekentekesten for-

tellingen om et bryllup, alle festers mor. I denne store festen er det ett lite element av dom. I gleden, latteren, sangen og dansen er det ett element av tragedie. Det kan ikke forties. Men det er Kristus som konge som skal løftes høyt i ord og toner, og gjerne prege salmevalget som i forslaget under. For å bruke et ungdommelig uttrykk: Denne gudstjenesten kan bli helt konge!

BRYLLUPET

Fortellingen om bryllupet, brudgommen og brudepikene er det nærliggende å tolke som en allegori. I en slik forståelse vil de ulike elementene være bilder på noe annet, og den dypere meningen omhandler egentlig noe utenfor selve fortellingen. Jesus er fortelleren, og han identifiserer seg selv, Menneskesønnen, som brudgommen. Han sier at himmelriket er å likne med ti brudepiker (*παρθένους*), som også kan bety jomfruer eller ungjenter. Da fortellingen for første gang ble fortalt og siden opptegnet, var det ikke noe utviklet kirkebegrep. De ti brudepikene blir da nærliggende å forstå som de Jesus-troende eller disiplene – vi som utgjør i dag kirken. Matteus gjør et poeng flere steder om at kirken inneholder både ugress og hvete (Matt 13,24ff) og gode og ubrukelige fisker (13,47ff). Denne beretningen legger til kategorien kloke og uforstandige.

Det begynner så bra. Et bryllup er en gledelig begivenhet. Mann og kvinne har funnet hverandre; de har sammen funnet og er blitt funnet av kjærligheten. De innbyr venner og familie til å feire livet, kjærligheten og en ny begynnelse på et liv sammen. Bryllup var i antikken ikke mindre viktige enn nå, med overflod og ødsling, og markerte i større grad to som inngikk i et nytt fellesskap, og to slekter som førtes sammen. Fortellingen sier ikke noe om en brud, men festen er åpenbart en himmelsk bankett (Matt 22,2ff; Åp 19,7).

Forventningens bue er spent til bristepunktet. Det nærmer seg, men ingen vet helt nøyaktig når brudgommen vil dukke opp. Alt er bare velstand. Vi har faktisk med et oljeeventyr å gjøre. Etter mørkets frembrudd begynner fem av brudepikene å ordne ekstra olje til lampene sine. *Too little too late ...* Fortellingen har et tydelig tidsperspektiv og viser svært dårlig timing. Når menneskesønnen vil komme, vet ingen. Jesus fastslår at

”ingen kjenner dagen eller timen”. Det trakk ut for brudepikene som ventet etter mørkets frambrudd og til ut på svarte natta. Alle var trette, og alle sovnet.

Da reveljen går i form av et varskorop, blir det panikk. De trengte olje for å ha lys og kunne se. De fem som ikke har forberedt lampene, ber om å få av de fremsynte, men får avslag siden det ikke vil rekke hele veien. De har åpenbart nok penger og drar ut for å kjøpe. Noen vil si det var uflaks, men her kalles det uforstand.

KLOKSKAP OG UFORSTAND

Matteus bruker begrepet kloke *φρόνιμοι* om fem av brudepikene. Hvorvidt de er kloke eller uforstandige, henger sammen med grad av forberedelser de har gjort for å kunne følge brudgommen. *Fronesis* var et etablert og kjent begrep i antikken. Aristoteles (384–322 f. Kr.) bruker dette som et hovedbegrep i sin nikomakiske etikk. Senere har det hatt en renessanse i dydsetikken. Min lærer i filosofihistorie på ex. phil. hevdet at i Norge er dyden noe man mister, mens i gresk filosofi er det noe man får. Dyd er avledet av ”å duge” som vi også finner i ”dyktig”. En dygd er noe som gjør oss i stand til å virkeliggjøre det gode, leve i samsvar med vår bestemmelse og nå målet (*telos*) for livet. Når man virkeliggjør sitt potensial, er man dygdig. En øks er dygdig når den fungerer som den skal, og en venn når vedkommende praktiserer vennskap. *Fronesis* er praktisk klokskap, den viktigste lærdom og mer enn teoretisk kunnskap (*episteme*) eller håndverk og teknikker (*techne*). Å være dygdig er å ha *fronesis*, ha en god karakter, og leve et godt liv. Dette utgjør en klangbunn for å forstå distinksjonen mellom klok og uforstandig.

Overført på vår fortelling er en det en grov forenkling å si at fem var pertentlige og fem late. Ikke å ordne nok olje var mer enn en forglemmelse. Det kan snarere forstås som en karakterbrist og et svik. Å være en god og dygdig brudepike var å fylle denne funksjonen; det var å gjøre og være. Dydsetikken viser nettopp sammenhengen mellom holdninger og verdier på den ene siden, og praksis og konkrete handlinger på den andre siden. De fem var kloke nettopp ved å leve ut det de var og den hedersbevisningen de hadde mottatt ved å bli

gitt et slikt ærefullt oppdrag. De fem andre var uforstandige fordi de sviktet da det gjaldt.

I bibelsk numerologi har tallet 10 en spesiell betydning. Det står for helhet og noe komplett, eksempelvis de 10 bud som uttrykk for Guds vilje. Vi snakker fremdeles om å rangeres på en skala fra 1–10, hvor 10 er det optimale og fullkomne. I Pythagoras’ tallfilosofi refererer tallet 10 til universet, kosmos og harmoni, og fyl den av menneskelig kunnskap. Ti brudepiker er noe helt annet enn et tilfeldig valgt antall, men kan derfor fortolkes som bilde på en fullstendig menneskehet. Fortellingen peker derfor på at *alle mennesker har fått oppdraget* – å møte og følge brudgommen til festen.

Et element som ikke blir fortolket i teksten, er olje. Antyder det rett forberedelse og oppfordring til å våke? Dette sies ikke, men er gåtefullt, kanskje slik at enhver får prøve seg selv. Alle brudepikene var ment å delta. De var tiltenkt en rolle, og de hadde tilgang på olje. De synes å være like, men med ett unntak. Og fortellingen gir dem identitet nettopp som brudepiker, konstituert gjennom relasjonen til brud og brudgom.

TEOLOGI FOR TRAGEDIER?

Det er kongefest, men også domssøndag. Doms-motivet som finnes i fortellingen, er døren som åpnes og lukkes. De uforstandige roper ”Herre, herre”, men døren forblir stengt. Brudgommen sier han ikke kjenner dem. Her møter vi Menneskesønnen som dommer. De uforstandige kommer for sent og blir stengt ute. Dette klinger ikke godt i moderne ører. Vi forventer at alt skal være tilgjengelig når vi selv ønsker det. Som relativt nylått 40-åring husker jeg tilbake til barndommens rike hvor butikkene stengte kl. 17 hverdagene. Nå gjelder døgnåpne og gjerne søndagsåpne butikker. Valgfrihet og fleksibilitet hersker, og det meste skal tilpasses individet, ikke omvendt. Det meste skal være ferskvare. Det er et mindre behov for å tenke langsiktig under slik kår.

En utfordring er hvordan det tragiske kan snakkes sant om. Tragedier hører menneskelivet til. I antikken kunne man saktens oppleve tragedier i sitt eget liv, men mange så tragedier utspille seg på scenen i amfiteateret. Dette var et stykke katarsis, en renselse, både til opplysning og til

advarsel slik at tilskuerne skulle unngå å føre et liv som førte til tragedie. Tragediene på scenen hadde dermed en allmennpreventiv effekt. Kirkefedrene leste gresk filosofi, men de leste ikke de greske tragediene. Det har bidratt til at tragiske er lite tematisert og behandlet innenfor kirken og kristen trostradisjon. Noen ganger går det galt. Noen ganger tas valg som viser seg å være helt feil. Kristus kommer som konge for å sette alt i rett stand. Vi skal være forsiktige med å instruere eller komme med velmente tips til Gud om hvordan han skal dømme. Han lar undertrykte får sin rett.

*Her hvor alt vårt eget knuses,
hører vi ditt ord og løfte.
Her hvor døden ennå hersker,
tenner Helligånden håpet
om å se deg som du er!*

Fortolkningsrammen for fortellingen om brudepikene er deres oppdrag og målet som venter dem. De skal i bryllupsfest! Dernest får vi en oppfordring til å våke – ikke slumre og anta at det går vel bra til sist. Dommens grunnlag er ikke hvem vi er, men hvem vi har mottatt og går i følge med. Et motiv er nettopp at brudepikene går sammen med brudgommen. Er det noe som hindrer oss i å bryte opp og gå i følge med ham?

MENS VI VENTER

*Mens vi venter på din time,
tror vi på ditt rikes nærhet,
skjult som årer under jorden,
skjult som vind i treets krone,
til vi ser deg som du er!*

Svein Ellingsen regner salmen som er sitert her, som sin hovedsalme. Den er skrevet på svært kort tid, kun ett døgn. Teksten ble sendt Harald Gullichsen, daværende organist i Skien kirke, som umiddelbart skrev melodien. Salmen avslutter samlingen *Det skjulte nærvær* (1978). Denne diktsamling inneholder noen av kjernetekstene hans, i alt 53 dikt. Samlingen er utgitt i fem opplag hos Aschehoug, og mange av dem er kommet inn i salmeboken. Det skjulte nærvær høres litt mystisk ut. Og det er et stykke mystikk som ligger i salmene. Eller mystisk realisme, noe vi aner og fornemmer uten å kunne sette på formel

eller helt ut forklare. Det skjulte nærvær er ikke bare at Gud er skjult, men også at mye menneskelig er under overflaten og ikke kommer opp i dagens lys. Dette er hva Ellingsen kaller "livets sønderbrutte deler", som henspiller på et vers fra Salme 51,19: *Ofre for Gud er en sønderbrutt ånd, et sønderbrutt og sønderknust hjerte vil du, Gud, ikke forakte.* Dette er ingen moralsk prestasjon, men "metanoia", omvendelse, sinnets forvandling. Salmene gir oss bilder av Gud, slik som Skriften forteller om hvem han er gjennom hans gjerninger, fra skapelse til forløsning. Men Gud fremtrer i salmene som en som fyller et fravær – dette kaller Ellingsen "mørke" eller "dyp". Det skjulte nærvær handler ikke først og fremst om at Gud er usynlig. Ellingsen-salmene viser oss at Gud har gitt oss helt konkrete møtestedet og at han er å finne:

*Du var nær oss i vår dåpsstund.
Du er nær ved nattverdbordet.
Dine gaver gir oss forsmak
på ditt rikes store måltid
når vi ser deg som du er*

FREMBLIKK

Salmen ender i ekstatisk lovsang om forløsning. Siste vers glir over i Herrens bønn og den avsluttende lovprisningen: "for riket er ditt og makten og æren i evighet." Når salmen er i mål, så å si, er Herrens bønn realisert. Kristus har gjort alle ting nye. Og ordene på korset om fullendelsen (Joh 19,30) er innfridd:

*Herre, la ditt rike komme!
Din er makten! Din er æren!
Din er dommen! Din er nåden!
Halleluja! Alt er fullendt!
Vi skal se deg som du er!*

SALMER

508 I den stille klare morgen
16 Konge er du visst
511 En dag skal Herrens skaperdrømmer møte
222 Kristus, konge, du regjerer
510 Herre, når din time kommer
220 Lov Jesu navn og herredom

STEPHEN SARRIS, PHD-STIPENDIAT
VID VITENSKAPELIGE HØGSKOLE, OSLO
STEPHEN.SARRIS@VID.NO

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

ORDINASJON

OSLO BISPEDØMME

2. september i Østenstad kirke:

Hans Aage Gravaas, til teneste som kapellan,
vikar Østenstad sokn

SØKERE

BORG BISPEDØMME

Prost i Vestre Borgevangel prosti i Borg bispedømme:

Ekhougen, Britt Aanes (49), Sjømannsprest/
daglig leder i Belgia og Luxemburg, BE-1410
WATERLOO, Belgia

Osberg, Tor Bjørn Andresen (55), sokneprest i
Rygge, 1580 RYGGE

Rø, John Egil (60), sokneprest, 0283 OSLO
Selvik, Bodil Helene (43), pilegrimsprest/pile-
grimskoordinator, 1654 SELLEBAKK

*Kapellan/barne- og ungdomsprest i Søndre Follo
prosti med særskilt tjenestested Kroer og Ås sokn i Ås
kommune:*

Gillebo, Elise (35), freelance sanger, 0654
OSLO

Gram-Nilsen, Johanne (25), vikarprest, 1405
LANGHUS

Panknin, Sophie (26), vikar for menighets-
pedagog, 1152 OSLO

Øygard, Ingrid Ulvestad (27), vikarkapellan i
Ås og Kroer sokn, 1413 TÅRNÅSEN

TILSETTINGER

OSLO BISPEDØMME

Dorothee Ziller, kapellan Tanum sokn, begynte
4. juni 2018

Sara Elisabeth S. Moss-Fongen, kapellan Østre
Aker og Haugerud sokn, begynte 02.07.2018

Arne Christian Halseth, døveprest/sokneprest
Sandefjord, begynte 01.08.2018

Ida Buen Hanevold, kapellan Holmen sokn,
begynte 08.08.2018

Christine Henriksen Aarflot, kapellan Paulus og
Sofienberg, begynte 03.09.2018

Hanne Oddrun Gebhardt Kleveland, sokne-
prest Torshov og Lilleborg, begynte
03.09.2018

Andreas Fosby, kapellan Østerås, begynte
03.09.2018

BORG BISPEDØMME

Borg bispedømmeråd har 03.09.2018 tilsatt:

Kristin Winlund som kapellan i Fredrikstad
domprosti med tjenestested Onsøy og Gress-
vik sokn.

Berit Øksnes som sokneprest i Sarpsborg prosti
med tjenestested Rokke og Halden sokn.

Ann Kristin Rangøy som fengselsprest i Sarps-
borg prosti med primært tjenestested Ravne-
berget fengsel.

Anne Cecilie Elgarøy Ringen som sokneprest i
Vestre Borgevangel prosti med tjenestested
Skiptvet sokn.

Eivin Ørum som sokneprest i Nedre Romerike
prosti med tjenestested Hakadal sokn.

*De tilsatte har bekreftet skriftlig at de tar imot til-
settingene.*

STAVANGER BISPEDØMME

Stavanger bispedømmeråd tilsatte 5. september 2018:

Tor Jakob Bjørndal som kapellan i Haugaland prosti med Vår Frelasers sokn og Skåre sokn som tjenestested.

Per Børge Hillestad som sokneprest i Dalane prosti med Sokndal sokn som tjenestested.

De tilsatte har skriftlig bekreftet at de tar imot stillingene.

SLUTTET

OSLO BISPEDØMME

Tidligere sokneprest Østre Aker og Haugerud sokn, Svein Helge Rødahl, pensjonist (AFP) f.o.m. 01.07.2018

Kapellan Østenstad sokn, Olav Valen-Sendstad sluttet f.o.m. 01.08.2018

Døveprest, sokneprest i

Døveprostiet/Trondheim, Per Walle, pensjonist (AFP) 01.08.2018

Sokneprest Torshov og Lilleborg sokn, Signe Fyhn, pensjonist f.o.m. 01.08.2018

Kapellan Ullern sokn, Jon Olav Hjelde, sluttet 05.08.2018

Menighetsprest Sentrum og St. Hanshaugen sokn, Anne Borgen, sluttet 19. august 2018

Kapellan Bøler sokn, Kristin Stensrød Haugen, sluttet 02.09.2018

Sykehjemsprest, Mette Jensen Hassel, sluttet 01.09.2018 (var i permisjon)

Sykehjemsprest Christine Haga Sørli, sluttet 01.09.2018 (var i permisjon)

Menighetsprest Grorud sokn, Hanne Oddrun Gebhardt Kleveland sluttet 03.09.2018

PRIORITY

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, sokneprest Kjersti Gautestad Norheim og praktikumsleder Fredrik Saxegaard. Bokmeldingsansvarlig: Stipendiat Per Kristian Sætre. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg.

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord. Innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 600,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 825,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 8220.02.93882. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>